

Народная освета

Выдаецца
з чэрвеня 1924 года

Штомесячны навукова-педагагічны часопіс

Заснавальнік:
МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Галоўны рэдактар А. В. МАСЛАВА

Рэдакцыйная калегія:

Б. А. ГАПАНОВІЧ
Н. І. ДАБРАГОСТ
Г. Дз. ДЫЛЯН
У. Т. КАБУШ
Т. М. КАВАЛЁВА
З. А. ЛЫСЕНКА
(намеснік галоўнага рэдактара)
Г. М. ПЯТРОЎСКІ
Т. А. РЫЛЬКО
І. С. СКАРАПАНАВА
Т. У. СЯНЬКО
В. У. ЧЭЧАТ

Навуковыя кансультанты:

Г. А. БАРТАШЭВІЧ
Т. М. БУЙКО
К. У. ГАЎРЫЛАВЕЦ
А. І. ЖУК
А. І. КУЧЫНСКІ
А. Ц. КУЗНЯЦОЎ
Л. В. ЛУЦЭВІЧ
А. Г. СЛУКА
В. А. САЛЕЕЎ
А. І. ТАЎГЕНЬ
Н. А. ЦЫРКУН

4/2002

ЯКІ НАСТАЎНІК ПАКІДАЕ ГЛЫБОКІ СЛЕД У ЖЫЦЦІ ВУЧНЯЎ

А. В. ТОРХАВА,

*дацэнт кафедры педагогікі вышэйшай школы і сучасных выхаваўчых
тэхналогій Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта
імя Максіма Танка, кандыдат педагагічных навук*

У ходзе даследавання фарміравання індывідуальнага стылю прафесіянальнай дзейнасці будучага настаўніка намі выкарыстоўваўся поліфункцыянальны метада рэтраспектыўнага аналізу вопыту вучнёўства (РАВВ). У дадзенай публікацыі прадстаўлена інтэрпрэтацыя вынікаў прымянення дадзенага метадаў як даследчыцкага, фенаменалагічнага, што дазволіла выявіць дэтэрмінанты, якія абумоўліваюць эфектыўнасць педагагічнай дзейнасці.

Даследаванне ажыццяўлялася ў апоры на канцэпцыю прафесіянальна-педагагічнага развіцця Я. І. Рогава. У адпаведнасці з гэтай канцэпцыяй, у працэсе станаўлення асобы прафесіянала вядучымі выступаюць наступныя фактары: асобныя якасці, функцыянальная структура дзейнасці і аб'ект прафесіянальнай дзейнасці, г. зн. — асоба вучня [1. С. 9]. Пры гэтым максімальна эфектыўнае выяўленне асобы спецыяліста (перасячэнне першых двух фактараў) адлюстроўваецца ў разнастайнасці стыляў педагагічнай дзейнасці. Увядзенне фактара «асобныя якасці вучня» і яго разгляд у адносінах з астатнімі дазваляе вызначыць ступень сумяшчальнасці настаўніка і вучня, сінтоннасць іх узаемаадносін, персанізацыю педагога (прымальнасць яго ўздзеянняў для вучня). У кантэксце рэалізацыі метада РАВВ апошні фактар з'яўляецца асабліва важным, паколькі студэнты аналізуюць вобразы тых настаўнікаў, якія пакінулі яркі след менавіта ў іх жыцці.

У даследаванні былі задзейнічаны студэнты 1—2 курсаў музычна-педагагічнага факультэта (120 чалавек) і 3 курса фізічнага факультэта (85 чалавек) БДПУ імя М. Танка, якія пісалі педагагічнае эсэ на тэму «Настаўнік, які пакінуў глыбокі след у маім жыцці». Усяго было сабрана 205 работ, 19 з якіх не паддаваліся навуковай інтэрпрэтацыі з-за фармальнага падыходу да іх выканання. Мы мяркуем, што фармальныя адносіны да гэтай работы мелі месца таму, што для дадзеных студэнтаў характэрна нізкая матываванасць у адносінах да пра-

фесіі педагога наогул. Такім чынам, фенаменалагічнаму аналізу падлягала 186 пісьмовых работ.

Праведзенае даследаванне дазваляе зрабіць наступныя вывады.

1. Глыбокі след у жыцці студэнтаў пакінулі як станючыя, так і адмоўныя вобразы настаўнікаў. Аднак апошнія складаюць усяго 12 % ад агульнай колькасці разгледжаных паведамленняў.

2. Рэтраспектыўны аналіз студэнты ажыццяўлялі праз прызму ярка выяўленых асобных якасцей настаўніка.

На першым этапе даследавання, што ажыццяўлялася на музычна-педагагічным факультэце, мы дапускалі меркаванне, што гэта звязана з асобнымі якасцямі студэнтаў-музыкантаў, якіх адрознівае эмацыянальнасць светаўспрымання і выяўленая гуманітарная накіраванасць. З мэтай праверкі гэтай гіпотэзы другі этап даследавання ажыццяўляўся на фізічным факультэце. Параўнальны аналіз атрыманых вынікаў не пацвердзіў ранейшых меркаванняў. Абсалютная большасць студэнтаў як музычна-педагагічнага, так і фізічнага факультэтаў разглядаюць асобу настаўніка ў прафесіі. Прыкладом некалькіх вытрымак з іх работ:

• Класны кіраўнік. У меру добрая, у меру строгая, але галоўнае — справядлівая. У яе не было любімчыкаў. Калі мы правініліся, яна спачатку абараняла нас перад іншымі, але калі заставаліся самі на самам, магла зрабіць выгавар.

• Настаўніца матэматыкі. Яна ўмела знайсці падыход да кожнага. Ёй можна было заўсёды даверыцца, ведаючы, што гэта застанецца тайнай... Я карысталася яе хатняй бібліятэкай.

• Педагог у музычным вучылішчы. Замяніла бацькоў у поўным сэнсе слова. Поўнасцю аддавала сябе педагагічнай дзейнасці. Валодала вялікай жыццёвай энергіяй і ўмела зарадзіць нас.

• Педагог па спецыяльнасці ў музычным вучылішчы. Чалавек, энергія якога мог пазайздросціць кожны. «Жаданне параджае тысячу магчымасцей, нежаданне — тысячу прычын», — казаў ён.

• Выкладчыца фартэпіяна ў музычнай школе. Ад яе ведала мяккасцю, цеплынёй і дабрынёй. Здавала-

ся, што са мной яна займалася, як з дачкой. І такое адчуванне было ў кожнага, хоць нас у яе было 24 чалавекі.

- Настаўніца фізікі. Старая, бурклівая, пастаянна зрываўлася на крык. Калі хтосьці нечага не разумеў, пераходзіла на асобы...

- Настаўнік хіміі, у якога была мянушка «Чапаеў». Чалавек настрою. Калі ў яго ўсё добра, добра і ў класе; калі не — «хавайся ў бульбу!».

- Настаўніца мовы і літаратуры. Галоўная мэта яе жыцця — кар'ера. Для дасягнення сваіх мэт яна ні перад чым не спынялася, гатова была «ісці па трупах»... Адна толькі паказуха за наш кошт.

- У нас была настаўніца, якую звалі «грызлі». Яна з'яўлялася непаўторным прыкладам шэрасці і бескультур'я. Перакананая расістка, ганарлівая і непаважлівая да іншых. Гэта яркі прыклад таго, якім не павінен быць педагог.

3. Прадстаўленыя ў апісаннях студэнтаў вобразы — педагогі са склаўшымся стылем прафесіянальнай дзейнасці. Аб гэтым сведчыць абсалютная большасць выказванняў, у якіх падкрэсліваецца іх **адрозненне** ад іншых (якасцей, характарыстык, спосабаў узаемадзеяння і інш.):

- У маім жыцці было шмат настаўнікаў, але самы глыбокі след пакінула педагог з піянерскага лагера. Яе дабрыва, любоў да дзяцей, спагадлівасць уразілі мяне да глыбіні душы. Такого я ніколі не сустракала, хоць ездзіла ў лагер кожны год. А ўсім маім настаўнікам да яе далёка...

- Найбольш ярка мне запомнілася настаўніца замежнай мовы: жанчына, якая ўмела чудаўна валодаць сабой, строгая, патрабавальная. Яна была мэтанакіраванай і арганізаванай, і ад нас патрабавала таго ж. У адрозненне ад іншых настаўнікаў, яна мела вялікі аўтарытэт.

- Вельмі запомніўся вобраз класнага кіраўніка — у яе быў талент выхавальніка. Я мала ведаю такіх настаўнікаў.

- Настаўніца англійскай мовы. Адукаваная, інтэлігентная жанчына. Ва ўсім мела пачуццё стылю — ад знешнасці да зносінаў з вучнямі, чаго не хапала большасці нашых настаўнікаў.

- У многіх настаўнікаў ёсць адмоўныя рысы, але гэта — рэдкі ўзор аўтарытарызму і грубасці. «Выхоўваючы» дзяцей, яна здэкавалася над імі.

- У нас жартавалі: «У школе настаўнікі дзеляцца на дзве часткі: Надзея Паўлаўна і ўсе астатнія, але Надзея памірае апошняй». Яна прапрацавала ў школе 40 гадоў, і яе ўсе баяліся — ад вучняў да адміністрацыі. За 14-гадовы вопыт вучнёўства я такіх не сустракала.

4. Аналіз работ дазволіў вылучыць разнастайнасць стыляў педагогічнай дзейнасці. Прадстаўленыя ў апісаннях настаўнікі максімальна выкарыстоўваюць тыя педагогічныя функцыі, якія дазваляюць ім у большай ступені рэалізоўваць сябе і найбольш эфектыўна аказваць свой асобны ўплыў на вучняў. Па накіраванасці асобы педагога, у прыватнасці, вылучаюць **камунікатараў, асветнікаў-інтэлігентаў, арганізатараў-выхавальнікаў, прадметнікаў**, якія маюць свае спосабы, механізмы

і каналы перадачы неабходных уздзеянняў (Я. І. Рогаў).

У апісаннях студэнтаў **камунікатары**, якім уласцівы таварыскасць, гаварлівасць, эмацыянальнасць, дабрата, прадстаўлены наступным чынам:

- Мая настаўніца рускай мовы — выдатны чалавек. Яна была заўсёды спакойная, ніколі не павышала голасу, але ў той жа час — у меру строгая. У клас заходзіла з усмешкай, з вучнямі трымалася па-сяброўску, на роўных, прымала любы пункт гледжання, таму ніхто не баяўся выказаць свае думкі.

- У яе да ўсіх быў чалавечы падыход. Яна ніколі не павышала голасу, здавалася, што ўсе мы — яе дзеці. Перад пад'ёмам падыходзе, ласкава пацалуе і ціха скажа: «Уставай, дарагая». І так з кожным.

Вобраз **асветніка-інтэлігента**, якому ўласцівы высокаінтэлектуальная дзейнасць, узвышаная духоўнасць, свабода мыслення, характарызуецца так:

- Педагог-музыкант. Ён аб'ездзіў паўсвету, быў вельмі эрудзіраваным, цікавым суб'еднікам. Прыводзіў самыя нечаканыя параўнанні, пасля чаго я магла карэнным чынам памяняць свой пункт гледжання. Дзякуючы яму я змянілася ў поглядах на жыццё, цяпер я ўспрымаю яго ў светлых танах. Гэта яго заслуга.

- Настаўніца гісторыі. Чалавек з вялікай душой. На яе ўроках стаяла цішыня не таму, што яна спецыяльна трымала дысцыпліну, а таму, што мы яе слухалі, затаіўшы дыханне, і наслушачца не маглі. Я да гэтага часу чую яе голас.

Уменне арганізаваць дзелавое супрацоўніцтва, выклікаць калектыўную зацікаўленасць, уласцівыя **арганізатару-выхавальніку**, прасочваюцца, напрыклад, у наступнай характарыстыцы:

- Выкладчык у музычнай школе. Як педагог — патрабавальная, але мы яе любілі. Кожную чвэрць яна збірала разам вучняў і бацькоў. Мы пілі чай, адпачывалі. Усе дзеці, з I па VII клас, ігралі. А потым яна кожнаму дарыла гваздзіку. Яна мне запомнілася як выхавальнік з тонкай душой і таленавіты арганізатар.

Прафесіянальная кампетэнтнасць і імкненне да творчасці, уласцівыя **прадметніку**, прасочваюцца ў наступных апісаннях:

- Настаўніца фізікі. Разумная, справядлівая, умела захапіць сваім прадметам. На яе ўроках не хацелася апускаць вочы, каб не выклікалі. Падавала фізіку як жывы прадмет, а не як сухія формулы. Кожны ўрок праходзіў так, што мы яго яшчэ доўга абмяркоўвалі з аднакласнікамі.

- Гэты настаўнік мне спадабаўся адразу — энергічны, разважлівы; ён умеў хутка знайсці кантакт з вучнямі, па-майстэрску веў урок. Ён не навязаў свой прадмет, а ў чарговы раз даказваў, што матэматыка — гэта цікава. Хваліў за самыя нязначныя поспехі. Увёў нетрадыцыйную сістэму ацэнкі ведаў: так, некалькі маленькіх пяцёрак выліваліся ў адну вялікую. Мне б хацелася быць падобным на яго.

5. У апісаннях студэнтаў былі і вобразы такіх настаўнікаў, якія не ўпісваюцца ў пэўны тып, а спалучаюць у сабе рысы прадметніка і асветніка-інтэлігента, прадметніка і камунікатара і г. д. Аднак агульным для апісання станоўчага вобраза педагога з'яўляюцца: 1) акрэсленая гуманістычная стратэгія, накіраванасць на вучняў і іх развіццё; 2) дэмакратычны характар педагогічнага ўзаемадзеяння.

• Настаўніца беларускай мовы і літаратуры. Дасканала валодаючы прадметам, яна не паказвала сваёй перавагі, гаварыла, што добры вучань павінен быць лепшым за настаўніка. Яе ўрокі вызначаліся арыгінальнасцю і разнастайнасцю, вучань заўсёды мог праявіць сябе.

• Выкладчык вучылішча мастацтваў. Верыць у вучняў і прымушае іх саміх паверыць у тое, чаго яны могуць дасягнуць. Рада кожнаму аказаць дапамогу. Сама мэтанакіраваная і вучыць гэтаму іншых. Я навучылася ў яе не спыняцца перад цяжкасцямі.

6. Адмоўныя вобразы настаўнікаў, якія засталіся ў памяці на ўсё жыццё, аднесены намі да ўмоўных тыпаў «настаўніка-маскі» і «настаўніка-дэспата».

Для настаўніка-маскі характэрны няшчырасць, двурушнасць, закрытасць ад калег і вучняў, адмова ад дапамогі і педагогічнай падтрымкі.

• Пры першай сустрэчы яна рабіла ўражанне дабрадушнага чалавека. Але потым высвятлялася, што яна — чалавек настрою. Яе раздражняла любая дробязь, і тады лепш было не паказвацца ёй на вочы. Нярэдка даходзіла да знявагі і абраз. Але перад адміністрацыяй яна праяўляла самую дабрыню. Мы ўсё гэта бачылі і не паважалі яе.

• Гэты настаўнік адрозніваўся ад іншых нейкай ненатуральнасцю, закрытасцю ад усіх. Мы пастаянна зведвалі з ім пачуццё гнёту і напружання. Мог даць адно заданне, а з усёй строгасцю патрабаваць другое. Яго немагчыма было зразумець. Ён працаваў у нас толькі год, з той пары ужо прайшло шмат часу, але цяжкае пачуццё непаразумення я перажываю так, быццам гэта адбылося сёння.

Настаўнік-дэспат прадстае ў апісаннях як аўтарытарная асоба, якая не паважае годнасць і інтарэсы вучняў, выкарыстоўвае падаўленне і запалохванне ў якасці дамінуючых спосабаў педагогічнага ўзаемадзеяння:

• Немагчыма апісаць наш жах перад яе ўрокамі. Панядзелак і чацвер былі для нас днямі сапраўдных катаванняў. Баючыся настаўніцу, мы не вучылі, а зазубрывалі матэрыял, нават не спрабуючы ў ім разабрацца. Калі яна ішла па калідоры, школьнікі ціснуліся да сцен і моўчкі суправаджалі яе поглядам.

• Дрэжны почырк — удар указкай па руках; штосьці не так сказаў — крык; апрануў нешта, што ёй не па густу, — прымусіць скінуць або адвязае ў іншы клас і скажа: «Паглядзіце на гэта пудзіла...»

7. Даследаванне паказала, што ў памяці вучняў застаюцца тыя настаўнікі, якія пакінулі ў іх душы глыбокі след: станоўчы — калі педагогічнае ўзаемадзеянне было прымальным, і адмоўны — калі яно было непрымальным. Адсюль і адпаведныя вынікі педагогічнай дзейнасці. Канкрэтызуем сказанае на прыкладах, прадстаўленых у табл. 1.

Табліца 1

Вынікі педагогічнай дзейнасці	Станоўчы вобраз	Адмоўны вобраз
Адносіны да педагога	Гэту дабрыню і разуменне я не магу забыць. У нас у класе ўсё яе паважалі і любілі	Ён распісаўся ў маёй душы. Я яго проста ненавіджу. Я б не хацела быць на яе падобнай, бо па сабе ведаю, як дзеці пакутуюць ад несправядлівасці
Адносіны да прадмета	Менавіта яна прывіла мне любоў да музыкі. Яна цудоўны чалавек, літаратуру любілі і двоечнікі, і выдатнікі. Мы з задавальненнем знаходзіліся на ўроках матэматыкі, бо яны праляталі вельмі хутка	Яе прадмет мы ненавідзелі і ішлі на ўрок, як на пакуты. Гэтыя 45 мінут здаваліся вечнасцю. Дзякуй Богу, што ўсё гэта — у мінулым. Тое, што ёй больш за ўсё ўдалося, дык запалохаць нас сваёй фізікай
Уплыў на выбар прафесіі	Ён зацікавіў мяне фізікай, таму я і прышоў ва ўніверсітэт. Прафесію дырыжора я палюбіла дзякуючы ёй. Я буду любіць сваю прафесію і дзяцей, як ён	Пасля яе я не люблю беларускую мову і літаратуру. Кантрольныя і лабараторныя, якія яна называла «хімічнымі святамі», для нас былі катаргай. Матэматыка ўспрымалася як нешта агіднае
Рэалізацыя выхаваўчай, адукацыйнай і развіцёвай задач	Дзякуючы ёй я адкрыла для сябе замежную літаратуру. Гэта чалавек, які сапраўды мяне выхавалі. Дзякуючы яму я вылучыў і з узростам за сабой тыя якасці, якімі павінен валодаць мужчына. Нам было сорамна перад настаўніцай, калі мы не былі гатовы да ўрока. Можна, таму ў школе ўсё добра ведалі нямецкую мову. Я думаю, што менавіта яна паўплывала на маю дысцыплінаванасць	Гэта бездапаможнасць на ўроку ў нас выклікала нават спачуванне. Можна, я таму пайшла на фізіку, каб запоўніць тое, чаго не атрымала ў школе. Як прадметнік — абсалютна нікчэмны; растлумачыць не можа, нават толкам задаць пытанне не можа. Ад усёй яго працы не было ніякай карысці. Яна сцвярджала, што першая прыкмета тупасці — няўменне дакладна выказаць думкі і прывычка пераскокваць з аднаго на другое. Аднак яе манера гаварыць была менавіта такой, што ставіла нас у тупік. Я помню, як усе з палёгкай уздыхнулі, калі прыйшла другая настаўніца

8. Вынікі даследавання сведчаць аб тым, што глыбокі пазітыўны след у жыцці вучня пакідае той настаўнік, тыповыя рысы індывідуальнасці якога адпавядаюць яго тыповым рысам і забяспечваюць іх аптымальную сумяшчальнасць. Таму можна сцвярджаць, што чым больш будзе настаўнікаў з разнастайным спалучэннем індывідуальных асаблівасцей, тым вышэй будзе верагоднасць ахопу імі ўсіх вучняў, г. зн. больш рэальным будзе ажыццяўленне індывідуальнага падыходу.

9. Праведзенае даследаванне дазваляе гаварыць аб тым, што пры ўсёй разнастайнасці якасцей настаўнікаў, якія пакінулі пазітыўны след у жыцці вучняў, усе яны маюць аднолькава высокія вынікі прафесіянальнай дзейнасці. Разуменне гэтага феномена звязваецца з раўназначнай прадстаўленасцю ў структуры прафесіяналізму такіх настаўнікаў асобна непаўторнага і прафесіянальна неабходнага. Аналіз работ студэнтаў дазваляе вылучыць тыя прафесіянальныя якасці, якія з'яўляюцца неабходнымі для дасягнення высокіх вынікаў педагогічнай дзейнасці, што наглядна адлюстравана ў табл. 2.

Табліца 2

Якасці педагога	Выказванні студэнтаў
Любоў да дзяцей і прафесіі	Яна ўсіх нас любіла, і мы гэта ведалі, адказвалі ёй узаемнасцю. Выкладчыца беларускай літаратуры ў музычнай школе. Надзвычай любіла свой прафесію, любіла і паважала нас. Усе мы цнім яе і па сённяшні дзень успамінаем добрым словам. У маім жыцці было шмат педагогаў, але самы глыбокі след пакінула педагог з піянерскага лагера. Яе дабрыва, любоў да дзяцей і спагадлівасць узрушылі мяне да глыбіні душы. Усім маім настаўнікам далёка да яе
Павага да асобы вучня, шчырая зацікаўленасць у яго лёсе	Я магу сказаць, што мне пашанцавала, бо ў маім жыцці ёсць Настаўнік. Гэта педагог-музыкант. Ён не толькі высакакаласны спецыяліст, але і выдатны выхавальнік — я магу яго лічыць сваім другім бацькам. Настаўнік фізікі. Умеў паважаць і сябе, і вучняў. Гэта праяўлялася не толькі на ўроку. Пры сустрэчы мог пацікавіцца тваімі праблемамі ці нешта раскажаць пра сябе. На перапынку я мог прыйсці да яго за парадамі
Вера ў ажыццяўленне намечанага (педагагічны аптымізм)	Ніколі не ставіла на дзехах крыж. Змагалася за кожнага, як ільвіца, і заўсёды перамагала. Ён узяў мяне ў свой клас з 10 гадоў. І тое, што даў мне за 11 гадоў, — мая школа як музыканта і як выкладчыка. Нешматслоўная, але заўсёды ведала, як падтрымаць і аказаць дапамогу. На яе ўрокі мы ішлі з вялікай радасцю. Кожны яе ўрок быў нечаканасцю. Той, хто пабываў на яе занятках, ужо не мог проста адкласці падручнік і не падрыхтавацца.
Прафесіянальная кампетэнтнасць, валоданне комплексам педагагічных уменняў	Класны кіраўнік. Хоць ёй было далёка за 30, але яна заўсёды была ў курсе маладзёжных спраў. Мы здзіўляліся: адкуль яна ўсё ведае? Гэта вельмі назіральны і патрабавальны да сябе і іншых чалавек. Наш клас быў вельмі дружным, і заўсёды мы рабілі ўсё лепш, чым іншыя: і дзяжурны, і прыбіральні, і выступалі. Супрацоўніцтва не толькі на ўроку, але і па-за ўрокам: сустракаліся з беларускімі паэтамі, праводзілі літаратурныя вечары, ставілі спектаклі, інсцэніроўшчыкам і рэжысёрам якіх была яна.
Творчы пошук у арганізацыі ўрочнай і пазаўрочнай дзейнасці вучняў	З усіх правіл па рускай мове ён мог прыдумаць цікавыя гісторыі, а шырыня яго ведаў у галіне літаратуры здзіўляла нас. З ім заўсёды было цікава. Кожны ўрок — творчасць, праблема, самарэалізацыя, новыя веды, новыя інтарэсы, а ў выніку — пачуццё велізарнага здавальнення.
Ацэнка якасці працы педагога па ўзроўню развіцця і ступені задаволенасці вучняў	Мы з задавальненнем ішлі на яе заняткі, бо яны праляталі вельмі хутка. Яна прывіла нам любоў да матэматыкі, прычым рабіла гэта ўмела

Такім чынам, феноменалагічнае даследаванне паказала наступнае. Нягледзячы на доўгі вопыт вучнёўства, у памяці кожнага студэнта застаюцца 1—2 настаўнікі, якія пакінулі ў іх душы глыбокі след. Гэта розныя педагогі, але ў кожнага з іх ёсць свой «канёк», які і прыцягвае да іх вучняў. Гэтыя настаўнікі знайшлі найлепшыя для сябе спосабы самарэалізацыі ў прафесіі, дэманструючы ў педагагічнай дзейнасці асобасную непаўторнасць і, адпаведна, унікальнасць свайго ўплыву на вучняў.

Глыбокі след у жыцці вучня пакідае той настаўнік, тыповыя рысы індывідуальнасці якога адпавядаюць яго тыповым рысам. Таму чым больш будзе настаўнікаў з разнастайным спалучэннем індывідуальных асаблівасцей, тым вышэй верагоднасць для кожнага вучня сустрэцца са «сваім» педагогам, а гэта значыць — будзе больш магчымасцей для рэалізацыі асобна арыентаванага падыходу ў навучанні.

Нягледзячы на разнастайнасць прадстаўленых студэнтамі вобразаў настаўнікаў, усім ім уласцівы агульныя рысы, якія дазваляюць дабівацца аднолькава высокіх вынікаў у прафесіянальнай дзейнасці: любоў да дзяцей і сваёй прафесіі; павага да асобы вучня і шчырая зацікаўленасць у яго лёсе; вера ў ажыццяўленне намечанага (педагагічны аптымізм); прафесіянальная кампетэнтнасць, валоданне комплексам педагагічных уменняў; творчы пошук у арганізацыі ўрочнай і пазаўрочнай дзейнасці; ацэнка якасцей сваёй працы па ўзроўню развіцця і ступені задаволенасці вучняў.

ЛІТАРАТУРА

Рогов Е. И. Учитель как объект психологического исследования. М., 1998.

Толочек В. А. Стили профессиональной деятельности. М., 2000.